

## بسم الله الرحمن الرحيم

# نقش توحید محوری زوجین در استحکام خانواده در سبک زندگی اسلامی از منظر آیات و روایات

میترا چهری، زهرا برزویی<sup>۱</sup>

## چکیده

در سبک زندگی اسلام، توحید نه تنها مبنای جهان بینی فرد، بلکه شالوده تمامی روابط خانوادگی است. هنگامی که زوجین تعاملات خود را بر محور رضایت الهی و عبودیت خداوند سامان می دهند، محبت، صبر و مسئولیت پذیری آنان عمق و پایداری بیشتری می یابد. آیات قرآن، با تأکید بر یاد خدا و رعایت معروف، و روایات اهل بیت (ع)، با توصیه به همیاری در مسیر بندگی، نشان می دهند که توحید محوری عامل جلوگیری از فروپاشی عاطفی و اخلاقی خانواده است. چنین نگرشی، مدیریت چالش ها را نه صرفاً یک مهارت، بلکه عبادتی مشترک می داند که ثمره آن، تحکیم پیوند زناشویی و تربیت نسلی موحد است. در این مقاله، با روش توصیفی-تبیینی و بصورت کتابخانه ای به بررسی نقش توحید محوری زوجین در استحکام خانواده در سبک زندگی اسلامی از منظر قرآن و حدیث پرداخته شده است. با توجه به افزایش چالش های اخلاقی و عاطفی در بنیان خانواده، تبیین جایگاه «توحید محوری» به عنوان راهبردی قرآنی-روایی، می تواند الگویی کارآمد برای پایداری و انسجام روابط زوجین ارائه دهد. این پژوهش ضرورت دارد تا پیوند میان ایمان مشترک و استحکام خانواده را با اتکا به منابع اسلامی آشکار سازد. پس به این دلیل ایجاب می کند که به بررسی نقش توحید محوری زوجین در استحکام خانواده از منظر قرآن و روایات پرداخت. یافته ها نشان می دهد که توحید محوری زوجین اثرات بسیاری بر نهاد و بنیان خانواد نهاده و نقش مهمی در استحکام خانواده ایفا میکند که از این موارد میتوان به تربیت فرزند صالح، ایجاد محبت در میان زوجین، رضایت از زندگی و کسب رضایت الهی که در این تحقیق به آنها پرداخته شده است.

**کلید واژه:** توحید، زوجین، استحکام خانواده، سبک زندگی اسلامی، آیات و روایات،

<sup>۱</sup>. طلاب سطح ۲ مدرسه علمیه الزهرا (سلام الله علیها)، شهرستان صحنه، استان کرمانشاه.

## مقدمه:

خانواده در اندیشه اسلامی، نه صرفاً یک پیوند زیستی و اجتماعی، بلکه میثاقی الهی است که در پرتو ایمان به توحید، هویت حقیقی و کارکرد پایدار خود را باز می‌یابد. «توحیدمحوری» به عنوان اصل بنیادین سبک زندگی اسلامی، تمامی روابط انسانی را بر محور عبودیت و رضایت الهی تنظیم کرده و در عرصه زندگی زناشویی، زوجین را به هم‌پیمانی در مسیر رشد معنوی و رسالت اجتماعی بدل می‌سازد. محوریت توحید و خداآوری در سبک زندگی اسلامی، برخلاف سبک غرب است. تمدن غرب شامل ایدئولوژی‌های مدرن و مادی است؛ در مقابل این تمدن باید به دنبال سبکی بود که بتواند زندگی همه جامعه را در کلمه توحید منحصر سازد.

ضرورت و اهمیت این پژوهش از آنجا ناشی می‌شود که خانواده در سبک زندگی اسلامی، محور تربیت نسل توحیدی و حفظ هویت دینی است و توحیدمحوری زوجین، ستون اصلی این بنا را تشکیل می‌دهد. در دنیای معاصر که ارزش‌های مادی و فردگرایانه به بنیان خانواده آسیب زده‌اند، بازگشت به آموزه‌های قرآن و روایات در محوریت دادن خدا در روابط زناشویی، راهبردی اساسی برای تحکیم آن به شمار می‌آید. این نگرش، محبت، گذشت و مسئولیت‌پذیری را در میان همسران تعمیق می‌بخشد و زمینه‌ساز آرامش و امنیت روانی فرزندان می‌شود. افزون بر این، فهم و به کارگیری الگوی توحیدمحور، به بازتولید سرمایه اجتماعی و اخلاقی در جامعه کمک می‌کند.

این ضرورت با آیه ۱۹ سوره مبارکه نساء «وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ» «و با آنان به صورتی شایسته و پسندیده رفتار کنید» پیوند می‌یابد که نیک‌زیستی و رفتار کریمانه میان همسران را اصل قرار می‌دهد و در پرتو توحید معنا می‌یابد.

لذا این تحقیق بر آن است که به این سوال اساسی پاسخ گوید که نقش توحید محوری زوجین در استحکام خانواده در سبک زندگی اسلامی از منظر آیات و روایات چیست؟

این تحقیق به روش توصیفی - تبیینی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و مقالات علمی پژوهشی سعی دارد نقش توحید محوری زوجین در استحکام خانواده در سبک زندگی اسلامی از منظر آیات و روایات را مورد بررسی قرار دهد

در پیشینه این تحقیق می‌توان به کتابهای «سبک زندگی از منظر امام سجاد(علیه السلام) در صحیفه سجاده» از علی رضایی بیرجندی، «دین و سبک زندگی» از محمد مهدوی کنی و «تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث» از محمد محمدی ری شهری اشاره کرد. که در این کتب توحید در ضمن سایر شاخصهای سبک زندگی بصورت کلی بررسی شده است. لذا ضروری است که بحث توحید باوری زوجین و نقش آن در استحکام خانواده بصورت دقیقتر و جزئی تر بررسی گردد.

## **1. جایگاه تحقیق**

خانواده مهم‌ترین ظرف رسیدن انسانها به آرامش روانی است که تلاش برای استحکام خانواده، نقش بسزایی در این مورد دارد. اگر افراد جامعه به ویژه زوجین پایبند اصول، مبانی و دستورات اسلامی در وضع زندگی فردی و اجتماعی خود گردند به زندگی متعالی دینی بر اساس توحید و خداباوری نایل می‌شوند. از این رو می‌توان گفت سبک زندگی اسلامی مبتنی بر توحید در همه ابعاد زندگی که عبارت از بعد اعتقادی، اخلاقی، رفتاری است، تاثیر گذار می‌باشد. و از آنجا که با نفوذ فرهنگ غربی از طرق مختلف از جمله رسانه ها و ... باعث شده که سبک زندگی مسلمانان تغییر چشمگیری داشته باشد. از اینرو آشنایی زوجین با سبک زندگی اسلامی و اثرات آن، کمک می‌کند تا از فرهنگ انحطاطی غرب نجات یافته و زندگی پایداری در خانواده ها شکل گیرد.

## **2. مفهوم شناسی**

### **2.1. توحید**

واژه «توحید»، مصدر باب «تفعیل»، از ماده «وَحَدَّ» به معنای منفرد بودن است. این ماده در قرآن،

بارها به کار رفته، اما خود کلمه «توحید» در آیات قرآن نیامده است. در معنایی که در کتب لغت برای آن ذکر شده، از خود ماده «وَحَدَّ» استفاده شده است که به معنای یگانه و یکتا است.<sup>۱</sup>

## 2.2. سبک زندگی اسلامی

سبک زندگی اسلامی در لغت، از ترکیب سه واژه سبک و زندگی و اسلامی با سه بار معنایی تشکیل شده است. معنای لغوی واژه زندگی، زنده بودن، حیات و مدت عمر بیان شده است. معنای لغوی واژه سبک، نوع، روش، طرزوشیوه<sup>۲</sup>. سبک یعنی، شکل دادن یا طراحی چیزی، تطابق با معیار شناخته شده، شیوه‌ای که به‌ویژه در رفتار اجتماعی متناسب شناخته شده است.<sup>۳</sup> سبک زندگی اسلامی در اصطلاح از دیدگاه مقام معظم رهبری، «یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی که، سبک زندگی کردن، رفتار اجتماعی، شیوه‌ی زیستن - اینها عبارت اخراجی یکدیگر است» ایشان سبک زندگی را باطن فرهنگ یک جامعه یاد کردند؛ و از دو عنصر هدف و ایمان به‌عنوان اجزای اصلی تشکیل دهنده سبک زندگی نام بردند. ایشان سبک زندگی را به عنوان معیار خودشناسی فرد دانستند که نخستین گام در اصلاح سبک زندگی است.<sup>۴</sup> آیت‌الله مصباح یزدی در تعریف سبک زندگی فرمودند: «می‌توان سبک زندگی را ویژگی‌های رفتاری انسان تعریف کرد و بر اساس اختلاف این ویژگی‌ها، تعدد سبک‌ها را در نظر گرفت. واژه سبک زندگی اسلامی می‌تواند متضمن این ویژگی‌ها باشد که فرد، مورد نظر نیست؛ بلکه منظور یک رفتار جمعی و اجتماعی است؛ در مسائل اجتماعی نیز همه افراد ملحوظ نیستند و معمولاً روش رایج در جامعه بررسی می‌شود...»<sup>۵</sup> پس سبک زندگی عبارت است از: «شیوه زندگی یا سبک زیستن که منعکس‌کننده گرایش‌ها و ارزش‌های فرد یا گروه است و همچنین عادات، نگرش‌ها، سلیقه‌ها، معیارهای اخلاقی، سطح اقتصادی و ... که باهم طرز زندگی کردن فرد یا گروهی را شکل می‌دهند.»<sup>۶</sup>

## 2.3. خانواده

<sup>۱</sup> فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، ج 3 ص 281؛ ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج 3 ص 451.

<sup>۲</sup> عمید، حسن، فرهنگ عمید، ص 73.

<sup>۳</sup> دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، ج 9، ص 13412.

<sup>۴</sup> بیانات رهبری، 1391/07/23.

<sup>۵</sup> مصباح، نظریه حقوقی اسلام، ص 60.

<sup>۶</sup> مهدوی کنی، دین و سبک زندگی، ص 78.

خانواده در لغت به معنای خاندان، دودمان، اهل خانه، زن و فرزند و فامیل معنا شده است.<sup>۱</sup> خانواده از نظر اصطلاحی، نهادی است که بر پایه ازدواج مرد و زن شکل می‌گیرد و با تولیدمثل، توسعه می‌یابد. این نهاد، اساس سازندگی شخصیت انسان و مهم‌ترین عامل تکامل جامعه بشر است.<sup>۲</sup> اکثریت مردم خانواده را چنین تعریف کرده‌اند: خانواده در نظر بسیاری از مردم به منزله یک واحد اجتماعی است که شامل یک زوج متاهل و فرزندان‌شان است که در خانه ای در کنار یکدیگر مطابق آداب و رسوم اجتماعی خویش زندگی می‌کنند.<sup>۳</sup> هدف از تشکیل و تداوم خانواده را به طور اجمال می‌توان تحقق جامعه سالم، تداوم نسل، تامین نیازهای اساسی، تربیت اجتماعی نسل، حراست ایمان، جمال اجتماعی، رشد و بالندگی دانست.<sup>۴</sup> ولی در منطق قرآن هدف از تشکیل خانواده آرامش انسان و مهربانی،<sup>۵</sup> ایمان به خدا و شکر نعمت خدا،<sup>۶</sup> است.

## 2.4. استحکام خانواده

مقصود از تحکیم خانواده، فراگیری اصل اعتدال میان همگان، حاکمیت اخلاق و حفظ حقوق همه ی اعضا خانواده است. اگر هدف از برقراری زوجیت و تشکیل خانواده، به تعبیر قرآن- به سکونت رسیدن اعضاست- لازم است که همه رفتارها و تعاملات در راستای تحقق این هدف باشد و منظور از تحکیم، به کمال رساندن همین سکونت است که با کمترین ظلم، نامردی و تحقیر حتی یک عضو در خانواده، سازگار نیست.<sup>۷</sup> از میان انگیزه های متفاوت و فراوانی که برای برپایی خانواده و حفظ پیوند میان اعضا می‌توان برشمرد، چند عامل عمده به نظر می‌رسد: 1. فطرت، 2. اخلاق، 3. شریعت.<sup>۸</sup> پس تعریف نهایی از تحکیم خانواده عبارتست از: «فراگیری اصل اعتدال میان همگان،

<sup>1</sup>. عمید، فرهنگ عمید، ص 423.

<sup>2</sup>. محمدی ری‌شهری، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ص 11.

<sup>3</sup>. محمودیان، دانش خانواده، ص 77.

<sup>4</sup>. همان، ص 84.

<sup>5</sup>. روم، 21.

<sup>6</sup>. نحل، 72.

<sup>7</sup>. حسینی شاه عبدالعظیمی، تفسیر اثنا عشری، ص 75.

<sup>8</sup>. همان، ص 69.

آیات و روایاتی در زمینه خداباوری، می توان تاثیر خدا را در زندگی بیشتر نمود. 8. با متذکر شدن انحرافات خدامحوری و توجه دادن به عدم تنافی بین خدامحوری و بهره مندی از منافع مادی و روزی های خدادادی و پیشرفت مادی و علمی جامعه و افراد نیز، برای درک بهتر خداباوری فرزندان لازم است.

## نتیجه گیری

واژه «توحید»، مصدر باب «تفعیل»، از ماده «وَحَدَّ» به معنای یگانه و یکتا است. سبک زندگی نیز عبارت است از: «شیوه زندگی یا سبک زیستن که منعکس کننده گرایش ها و ارزش های فرد یا گروه است». خانواده در لغت به معنای خاندان، دودمان، اهل خانه، زن و فرزند و فامیل معنا شده است. خانواده از نظر اصطلاحی، نهادی است که بر پایه ازدواج مرد و زن شکل می گیرد و با تولیدمثل، توسعه می یابد. تحکیم خانواده نیز به معنای: «فراگیری اصل اعتدال میان همگان، حاکمیت اخلاق و حفظ حقوق همه ی اعضا برای رسیدن به هدف از تشکیل خانواده، که به تعبیر قرآن، «به سکونت رسیدن اعضاست» می باشد. در بررسی توحید در بین زوجین، بیان گردید که ریشه همه خوبی ها در نهاد خانواده از توحید است. چرا که تمام اصول و فروع اسلام، تبلوری از توحید است. و از همین جاست که در مسائل اخلاقی در خانواده، دیده می شود که فضایل اخلاقی و نیکی ها در بین زن و شوهر از توحید، و رذایل، از شرک سرچشمه می گیرد. لطافت و رقت قلب زوجین نسبت به یکدیگر و فرزندان نیز از ثمرات توحید باوری است. زیرا توحید و زندگی همراه با عبادت خالصانه الهی، موجب می شود که انسان با عالم ملکوت، مرتبط باشد و از لطافت آن عالم بهره برد و در نتیجه به سنگ دلی دچار نشود و این لطافت قلب از طریق آموزش از والدین به فرزندان منتقل می گردد. تقویت ایمان و فضیلت گرایی در خانواده نیز در سایه خدا محوری حاصل می شود. چرا که مؤثرترین راه حفظ و ارتقای سلامت انسان ها در دو بعد خانواده و جامعه، ارتباط با خالق هستی است؛ زیرا او منشأ تمام فضیلت ها است. در نتیجه رابطه با خدا، کیفیتی پایدار و مثبت ایجاد می کند که دارای شاخصه هایی همچون آرامش، اطمینان، نشاط و امید مودت، و... برای فرد و خانواده است. فرزندان نیز در چنین خانواده ای از اوان کودکی با شناخت خدا، تربیت دینی و اخلاقی می شوند، با شخصیت و عزتمند بار می آیند و انسانی صالح می شوند. کارکردهای مادی و معنوی خدا باوری در فضیلت گرایی خانواده عبارتند از: ترک منیت ها و خودخواهی ها، آرامش روان، فراموش نکردن یاد خدا، حکمت و بصیرت، نزول رزق الهی و احساس بی نیازی، اجابت دعا و رسیدن به خواسته ها، قبولی اعمال، و... رضایت مندی و پذیرش مقدرات الهی نیز از نقشهای مهم توحید است. زمانی که زوجین ولایت الهی را همچون رابطه طفل شیرخوار می پذیرند، سبک زندگی کاملاً تغییر می کند. بطوریکه، می داند که خدا به او این نعمتها را بخشیده و دیگران تنها واسطه فیض الهی بوده اند. نقشهای رابطه

رضایتمندی با خدا باوری عبارتند از : افزایش رضایتمندی در خانواده با خدا باوری، آرامش روانی در خانواده با رضایتمندی ، به تبع آن آرامش در اجتماع، نقش حالت صبر و رضا در حل مشکلات خانوادگی. از سویی شکل گیری شخصیت خود کنترلی در برابر آسیب های اجتماعی از دیگر عوامل استحکام خانواده در جامعه است. انسان موحد با ایجاد ویژگیهای شخصیتی در سایه توحید، با ابزارهایی، با خودکنترلی، خود را از آسیبهای اجتماعی ایمن می سازد، این ابزارها عبارتند از: 1. ترک منیت ها و خودخواهی ها 2. آرامش بخشی توحید، 3. داشتن سعه صدر، 4. نترسیدن از غیر خدا. علاوه بر نقشهای فوق الذکر، خدا باوری زوجین، در تربیت فرزندان نیز نقش اساسی دارد. که مهمترین نقش های خدا باوری در تربیت فرزندان در سبک زندگی اسلامی را می توان : 1. تربیت الهی فرزندان توسط خدا، 2. خوف از خدا در عین محبت به او، 3. دوری فرزندان از گناهان، 4. سلامت روانی و آرامش فرزندان در سایه خدا باوری دانست.

## فهرست منابع و مآخذ

\*قرآن کریم: ترجمه قمشه ای.

\*نهج البلاغه، ترجمه: محمد دشتی، تهران: موسسه فرهنگی تحقیقاتی امیر المومنین، بی تا.

الف-کتابها:

- 1) ابن بابویه (صدوق)، محمد بن علی ، **امالی صدوق** ، ترجمه کریم فیضی، قم : تهذیب ، ۱۳۸۶.
- 2) ابن منظور، محمد بن مکرم، **لسان العرب**، قم : ادب الحوزه ، ۱۴۰۵ .
- 3) انصاریان، حسین ، **نظام خانواده در اسلام**، چ شصت و نهم، تهران، ام ابیها. 1389.
- 4) باهنر، محمد جواد، **سخنی چند درباره خدانشناسی**، تهران، انتشارات اسلامی. 1359.
- 5) پاینده، ابوالقاسم، **نهج الفصاحه**، ناشر: جاویدان، بیجا، 1324.
- 6) پناهی، علی احمد، **سبک زندگی**، تهران، معرفت، 1384.
- 7) جوادی آملی، عبدالله، **تفسیر تسنیم**، قم: اسراء، 1378.
- 8) جعفر بن محمد ؛ **مصباح الشریعۀ**، بی جا، مؤسسه الأعلمی للمطبوعات، 1400
- 9) جمعی از نویسندگان؛ **سیمای خانواده در اسلام**؛ قم: مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۹۴ ش.
- 10) حیدری، سحر، **عوامل تحکیم بنیان خانواده**. تهران، 1391.
- 11) حسینی شاه عبدالعظیمی؛ حسین بن احمد؛ **تفسیر اثنا عشری**؛ تهران: انتشارات میقات، 1363 .
- 12) دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه دهخدا**، قم : دفتر نشر برگزیده ، ۱۳۸۷.
- 13) رضایی بیرجندی، علی، **سبک زندگی از منظر امام سجاد (علیه السلام) در صحیفه سجادیه**، تهران: چهار درخت، ۱۳۹۲ ش.
- 14) سالاری فر، محمدرضا. **خانواده در نگرش اسلام و روانشناسی**. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. 1391.
- 15) طبرسی، علی بن حسن، **مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار**، المكتبة الحیدریة، نجف، 1385 ق.
- 16) -----؛ **مجمع البیان فی تفسیر القرآن**، تهران، ناصر خسرو. 1372.
- 17) طباطبایی محمد حسین، **المیزان**، جامعه مدرسین قم، 1417 .

- 18) عمید، حسن، فرهنگ عمید، تهران، امیر کبیر، 1382.
- 19) فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، چاپ دوم، قم: مؤسسه دارالهجره، 1409.
- 20) فرخانی، حسن دوست، هادی، رضایی، امید، «بررسی الگوی آرمانی سبک زندگی از دیدگاه مکتب اسلام»، معرفت، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، 1392.
- 21) کلینی، محمد یعقوب، الکافی، چاپ چهارم، تهران: دارالکتب الاسلامیه، 1365.
- 22) مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، مؤسسه الوفاء، بیروت، 1404.
- 23) مهدوی کنی، محمد سعید، دین و سبک زندگی، تهران، 1378.
- 24) مصباح، محمد تقی، نظریه حقوقی اسلام، نگارش محمد مهدی نادری و محمد مهدی کریمی نیا، قم، موسسه امام خمینی، 1392.
- 25) محمدی ری شهری، محمد، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، قم، 1385.
- 26) محمودیان، حسین و دیگران، دانش خانواده، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها سمت، 1387.

ب- مقالات:

- 27) شریفی، عنایت الله، لطفی، مهر علی، سبک زندگی خانوادگی در قرآن و سنت پیشوایان معصوم (ع)، مجله خانواده، ش 58، 1399.
- 28) صدیقی، حسین، کارکردهای باور توحید عبادی در زندگی از دیدگاه آیات و روایات، فصلنامه خانواده، ش 12، 1386.
- 29) فاضلی، حمید رضا، انصاری مقدم، مجتبی، اصول و شاخصه های سبک زندگی قرآنی، سایت نور مگز.
- 30) مدملی، صدیقه، خداآوری و استحکام خانواده، سایت نور مگز.
- 31) یوسفیان، نعمت الله، ویژگی های خانواده برتر در اسلام، سایت نور مگز.